Динко Крехо

НЕМИЛОСРДНИ ТЕСТАМЕНТ

(Тед Хјуз: *Рођенданска писма*, превели с енглеског Томислав Кузмановић и Дубравко Михановић, Фрактура, Запрешић, 2019)

Пјесничкој књизи Теда Хјуза *Рођенданска писма*, коју је ове године у преводу Томислава Кузмановића и Дубравка Михановића објавила запрешићка „Фрактура", тешко је приступити без одређеног изванлитерарног баласта. Мислим, наравно, на чињеницу ауторова несретног брака са Силвијом Плат, за чије му је самоубојство, као емотивном манипулатору или чак и обитељском насилнику, и експлицитно приписивана кривица; њихова веза, ионако окружена бројним мистеријама, била је предметом фасцинације и мистификација до те мјере да је прерасла у један од неколико пјесничких митова двадесетог стољећа. *Рођенданска писма* не само да није могуће читати изван контекста мита, него се она у тај контекст и сама без задршке уписују: ријеч је о дијалогу који, три и пол деценије након њезине смрти, Хјуз иницира с Платовом, са њеним увјерењима, њеним писањем и заједничким успоменама. *Писма* су изворно објављена 1998, кад пјесникиња већ три и пол деценије није међу живима, а њихов ће јој се аутор придружити свега неколико мјесеци касније – околности које овој књизи дају и ауру поетског тестамента.

Кузмановићев и Михановићев превод *Рођенданских писама* представља прво цјеловито издање неке Хјузове збирке на нашим језицима (избор из његове ране поезије, под насловом *Музика за гајде*, а у преводу Велимира Жуњевића, изашао је још давне 1966. године у крушевачкој „Багдали", у вријеме кад је Хјуз имао тек једну објављену књигу и неколико циклуса у периодици, а прошле године је и „Мали врт" из Београда објавио краћи избор под насловом *Гавранова теологија* у преводу Николе Живановића). Ова чињеница тим је више изненађујућа утолико што је Хјуз заступљен у разним антологијским и панорамским изборима из енглеске, али и еуропске и свјетске поезије насталима на нашим просторима, а и особно се занимао за југословенску књижевност – писао је, рецимо, о поезији Васка Попе. *Писма* се појављују се у „Фрактуриној" едицији „Фрактали", која је досад изњедрила наслове у распону од књига припадница и припадника новије хрватске пјесничке сцене, па до класика домаћега и свјетског пјесништва; садржајна разноликост библиотеке притом се огледа и у њеном графичком обликовању. У случају *Рођенданских писама*, ријеч је о доиста импозантном издању, које претендира на то да и у визуалној равни буде достојно посебне прилике коју обиљежава. Уз велики формат, тврде корице, крупни отисак и одмјерену минималистичку опрему, осамдесет и осам пјесама *Писама* попраћено је и опсежним есејем двојице преводилаца.

Исповједна поезија, која данас на глобалној разини фигурира као можда и најпопуларнији облик пјесничког писма, добро је заступљена у новијој англосаксонској

традицији. Као што је очигледно из досад реченог, *Рођенданска писма* од првих се стихова нескривено надају као исповједни текст; ипак, Хјузова пјесничка „исповијест" по својој се изведби суштински разликује од сваког штива сличних амбиција које сам имао прилику читати. *Писма* испостављају интензиван, на моменте и немилосрдан поетски дијалог с трагично настрадалом ауторовом животном супутницом, с њеним интелектуалним позицијама, интимним нагнућима и доживљајем свијета, али и с њеним властитим писањем. *Писма* се отуда читају као кроника односа како између двоје љубавника, пријатеља и животних партнера, тако и између двоје аутора, па и двоје читалаца. „Какав су терет носиле оне каријатиде? / Била је то прва твоја пјесма коју сам прочитао. / Била је то једина пјесма коју си написала / А која се није свиђала мојим очима странца. / Чинила се танком и слабом, стихови хладни. / Као теорем замке, ступица – намјештена. / То сам видио. И замка је окинула, празна. / Нисам осјетио интерес. Никакво комешање / Слутње. Тих сам дана силом тражио / Пророчку потврду / Себи у прилог у сваком знаку" почетни су стихови пјесме „Каријатиде (1)", обликоване као дијалог с једном раном пјесмом Платове (и самој посвећеном скулптури кипара Хјуга Робуса, што додатно усложњава интертекстуалне и интермедијалне везе у Хјузовој пјесми).

Дакако, као што се то неминовно догађа са сваком аутобиографски кодираном поезијом, па и уопће књижевношћу, и читање *Рођенданских писама* призива низ питања која задиру у саму нарав текста и гласа који се у њему артикулира. Примјерице: можемо ли „ја" које говори у овим пјесмама безрезервно поистовијетити с гласом грађанске особе Теда Хјуза, а њихов адресат с хисторијском Силвијом Плат? Парадоксално, чини ми се да у случају *Рођенданских писама* управо пар екселанс *јавни* статус везе Хјуза и Платове ослобађа притиска да се одвећ задржавамо на оваквим питањима. Другим ријечима, „Тед Хјуз" и „Силвија Плат" већ су одавно *књижевни* ликови и гласови, чији је однос уписан у једну приповијест која је задобила статус мита. Исповједна поставка на којој су *Писма* заснована и дијалошка форма у којој су исписана отуд се не намећу као доказ неке фундаменталне, транслитерарне „аутентичности", нити нас обавезују да пошто-пото претпоставимо њихову документарну виједност; напротив, ови литерарни проседеи указују се управо тако, као *литерарни* поступци с властитим унутаркњижевним резоном. То, наравно, не значи да снага Хјузових стихова није међу осталим садржана и у њиховом емотивном набоју, и у реторичкој димензији коју препознајемо као исповједну, на крају крајева и у претпостављеној „искрености" пјесничког гласа: „Видио сам да су то што те стеже, док си пила каву, / Ужаси који су те већ једном убили. / Сада, видим, видио сам, док сједи, усамљену / Дјевојку која ће умријети. / Тај је плави костим, / Луда, погубљеничка униформа, / Преживио твоју казну. Али тада сам сједио, утишан, / Неспособан замислити зашто си тако тиха / Док те гледам, као што сам и сâм тих / Заувијек сада, заувијек се / Сагињући тако кратко над твојим отвореним лијесом" („Костим од плавог фланела").

Изложити текст попут *Рођенданских писама* помном читању стих-по-стих био би одвећ амбициозан покушај за осврт овог типа. Не само да се ради о поезији изванредно суптилног израза, него и та поезија у коначници доиста обликује пјесничку *приповијест*, или чак спјев – дјело које снагу и упечатљивост подједнако дугује стиху

и пјесничкој слици као и динамици цјелине. Дакако, из перспективе наших књижевности и култура, објављивање *Писама* представља и преводилачки подухват: Кузмановић и Михановић прихватили су се вишеструко изазовног задатка и створили врло увјерљив хрватски текст. Прије неког времена на овом је мјесту било ријечи о избору из поезије Пјера Паола Пазолинија, у преводу Младена Макједа и Валтера Милована и наклади „Меандармедије", као о најзначајнијем преводном пјесничком издању у Хрватској у 2018. Премда је књижевна година још увијек у пуном замаху, *Рођенданска писма* врло су изгледан претендент на тај статус у 2019.